

ВИСНОВОК

наукового керівника щодо виконання індивідуального плану наукової роботи, індивідуального навчального плану та роботи над дисертацією

Агаркова Марка Васильовича

«Інституційні зміни вищої освіти в умовах становлення інформаційно-мережевого суспільства»,

яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 054 Соціологія

Висновок наукового керівника щодо дисертації Агаркова Марка Васильовича «Інституційні зміни вищої освіти в умовах становлення інформаційно-мережевого суспільства» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 054 – Соціологія, та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану

Агарков Марк Васильович у 2022 році вступив на програму підготовки докторів філософії за спеціальністю 054 – Соціологія соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Під час виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану Агарков М.В. виявив себе як зрілий, цілеспрямований та ініціативний дослідник. Він продемонстрував глибокий інтерес до обраної тематики, системність у роботі з теоретичним матеріалом та високу здатність до наукового осмислення сучасних соціальних процесів.

Під час навчання на ОНП «Соціологія» дисертант успішно пройшов освітню програму, склав заліки та іспити з дисциплін навчального плану, зокрема: «Філософські засади та методологія наукових досліджень», «Сучасні соціологічні теорії», «Соціальні комунікації у сучасному світі», «Підготовка наукових публікацій», іноземна мова (англійська) та інші. Агарков М.В. також успішно пройшов асистентську педагогічну практику, під час якої залучався до проведення семінарських занять та розробки методичних матеріалів для студентів соціологічного факультету.

Працюючи над дисертацією Агарков М.В. здобув необхідні компетентності наукового дослідника, розвинув здатності аналізувати і розв'язувати складні проблеми сучасної соціокультурної динаміки, використовувати новітні методи наукового пошуку, досягати вагомих наукових результатів. Його дисертаційна робота є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання - здійснено комплексний соціологічний аналіз трансформації вищої освіти в умовах формування інформаційно-мережевого суспільства.

У дисертації розроблено та теоретично обґрунтовано інтегральну модель інформаційно-мережевого суспільства, яка дозволяє подолати існуючу в соціологічній літературі концептуальну розбіжність між інформаційним та мережевим підходами до аналізу сучасної соціальної реальності. Показано, що сучасне суспільство доцільно розглядати як багаторівневу соціальну систему, у межах якої інформація виступає стратегічним ресурсом соціально-економічного розвитку, а мережа – домінуючою формою соціальної організації.

На основі проведеного теоретичного аналізу були артикульовані домінантні чинники трансформації інституту вищої освіти в умовах становлення інформаційно-мережевого суспільства. До структурно-домінантних чинників обґрунтовано віднесено мережеву логіку соціальної організації та зміну природи знання, яке набуває характеру динамічного, розподіленого та безперервно оновлюваного ресурсу. До інституційно-домінантних чинників віднесено процеси цифровізації освітнього середовища, глобалізацію академічного простору та розвиток цифрових платформ. До контекстуальних чинників віднесено поширення штучного інтелекту та вплив глобальних кризових процесів.

Установлено, що взаємодія зазначених чинників зумовлює перехід від традиційної до нової мережевої моделі функціонування вищої освіти, показано, що сучасний університет дедалі більше функціонує як мережевий вузол глобальних академічних комунікацій, інтегрований у транснаціональні наукові та освітні екосистеми. Життєздатність університету в таких умовах визначається не лише внутрішніми ресурсами, а передусім рівнем його включеності у глобальні мережі виробництва та циркуляції знань. Відповідно, ключовою характеристикою сучасного університету стає його мережева відкритість та здатність до формування гнучких міжінституційних партнерств.

Серед ключових результатів дослідження, які відрізняються різним рівнем наукової новизни, варто підкреслити наступні: вперше обґрунтовано концепцію мережевої морфології вищої освіти, де ключовим елементом стає не формальна приналежність до закладу, а включеність у потоки знань та інформаційні обміни; уточнено соціологічний концепт «цифрового розриву» в освітньому просторі, який розглядається не лише як технічна нерівність, а як нерівність у доступі до соціального капіталу, що формується всередині цифрових мереж; виявлено трансформацію суб'єктності викладача: від транслятора знань до модератора (тьютора) освітніх траєкторій, що потребує перегляду професійної ідентичності науково-педагогічних працівників; доведено зміну характеру студентської спільноти, яка перетворюється на динамічну мережу самонавчання, де горизонтальні зв'язки часто стають ефективнішими за вертикальні (адміністративні).

Важливо зазначити, що у роботі концептуалізовано феномен «подвійного виклику» української вищої освіти, який полягає в одночасному впливі двох

масштабних соціальних процесів: глобального переходу до інформаційно-мережевого суспільства та екзистенційного виклику повномасштабної війни. Показано, що в цих умовах війна виступає не лише деструктивним фактором, а й своєрідним структурним акселератором інституційних трансформацій. Необхідність забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах воєнного стану спричинила масштабний перехід українських університетів до дистанційних та змішаних форматів навчання. Унаслідок цього посилилася інтеграція української вищої освіти у глобальний цифровий академічний простір.

Результати проведеного здобувачем емпіричного дослідження засвідчили, що більшість студентів і викладачів демонструють сформовані цифрові компетентності та позитивно оцінюють можливості використання цифрових технологій у навчанні. Водночас встановлено існування соціокультурного парадоксу цифровізації вищої освіти. Попри високий рівень технологічної готовності суб'єктів освітнього процесу, ефективність адаптації до цифрового середовища стримується дефіцитом соціальної присутності, міжособистісної комунікації та емоційної взаємодії у дистанційних форматах навчання.

Дослідження показало, що цифрова трансформація вищої освіти супроводжується зміною рольових позицій суб'єктів освітнього процесу. Традиційна роль викладача як основного джерела знань трансформується у роль організатора освітнього середовища, дизайнера навчального досвіду та фасилітатора пізнавальної діяльності студентів. Водночас студент дедалі більше виступає як активний суб'єкт навчального процесу, який формує власну індивідуальну освітню траєкторію та використовує широкий спектр цифрових ресурсів і мережевих інструментів.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у формуванні цілісної соціологічної концепції трансформації вищої освіти в умовах становлення інформаційно-мережевого суспільства та кризових соціальних процесів. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання при формуванні освітньої політики, стратегічному управлінні університетами та розробці освітніх програм. На основі узагальнення результатів дослідження розроблено низку практичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію державної та інституційної політики розвитку вищої освіти в умовах цифрової трансформації на макrorівні, мезорівні та мікрорівні. Матеріали дисертаційного дослідження використовуються в процесі підготовки фахових соціологів в ННІ соціології та медіакомунікацій в рамках навчальних дисциплін «Соціологія освіти», «Соціальні комунікації у сучасному світі».

Обґрунтованість і достовірність наукових положень підтверджується використанням широкого спектру релевантних теоретичних методів, системного аналізу та аналізу емпіричних соціологічних даних.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблематики. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення соціальних наслідків впровадження штучного інтелекту в освітню сферу, трансформацію академічної автономії університетів у цифрову епоху, а також розвиток нових форм мережевого навчання та міжнародної академічної співпраці.

В тексті дисертації доцільно було б посилити аргументацію щодо співвідношення традиційних та інноваційних форм навчання у мережевому середовищі. Висновки до розділів потребують більш чіткої акцентуації на авторських напрацюваннях. Текст дисертації потребує остаточного стилістичного редагування та уніфікації термінологічного апарату.

Наукові результати роботи знайшли повне відображення у фахових публікаціях автора та були представлені на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Агарков М.В. продемонстрував здатність до самостійного розв'язання складних наукових проблем. Він володіє високим рівнем теоретичної підготовки, навичками роботи з великими масивами інформації та вмінням чітко формулювати власну наукову позицію. У процесі роботи над дисертацією він виявив академічну чесність, критичність мислення та здатність до професійної дискусії.

Наведене вище дозволяє стверджувати, що Агарков М.В. виконав індивідуальний навчальний та індивідуальний науковий плани. Підготовлена ним дисертаційна робота на тему «Інституційні зміни вищої освіти в умовах становлення інформаційно-мережевого суспільства» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року, №44, наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року, №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та може бути після внесення змін з врахуванням зауважень рекомендована до попередньої експертизи та подальшого захисту у разовій спеціалізованій раді з подальшим присудженням ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 054 – Соціологія.

Науковий керівник
доктор соціологічних наук,
професор кафедри прикладної соціології
та соціальних комунікацій

 В. С. Бакіров

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЄ
Начальник відділу
кадрів

